

Był to ukraiński działacz narodowy i polityczny, a następnie inżynier metaloznawca i metalurg działający w Polsce, profesor Akademii Górniczej w Krakowie, odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. W Ukraińskiej Republice Ludowej zajmował stanowisko ministra przemysłu i handlu, a następnie ministra gospodarstwa narodowego i wicepremiera. Od 1922 roku przebywał na emigracji w Krakowie. Akademicko był związany z Akademią Górniczą. 6 listopada 1939 roku został aresztowany przez gestapo w czasie akcji „Sonderaktion Krakau”. Profesor Feszczenko-Czopiński całe życie zawodowe poświęcił polskiej nauce oraz przemysłowi. Wspierał ukraińskich studentów ekonomiczno finansowo, był także aktywny w środowisku krakowskiej emigracji pochodzącej z Ukrainy Nadniedziprzańskiej.

12 Tablica pamiątkowa, AGH, pawilon A2 ► Mickiewicza 30

Kolekcja sztuki cerkiewnej w Pałacu Biskupa Erazma Ciołka (oddział Muzeum Narodowego w Krakowie) zawiera dzieła sakralne związane z Kościołem wschodnim, począwszy od średniowiecza aż po czasy współczesne. Do najstarszych zabytków w kolekcji należą drobne dewocjonalia związane z Rusią Kijowską. Większość zasobów stanowią ikony pochodzące z ziem Rzeczypospolitej Obojga Narodów, zamieszkanych przez ludność ruską. Najstarsze z nich datowane są na XV-XVI wiek i reprezentują najwyższy poziom sztuki pobizantyńskiej tego czasu.

5 Oddział MNK Pałac Biskupa Erazma Ciołka ► Kanonicza 17

Zachowane w dobrym stanie ciało nosorożca włochatego (*Coelodonta antiquitatis*) jest jednym z najcenniejszych okazów przyrodniczych na świecie. Obok mamuta włochatego był największym roślinożercą epoki lodowcowej. Nosorożec włochaty odżywiał się głównie trawą i porostami. Okaz został odkryty 23 października 1929 roku we wsi Starunia, leżącej obecnie na Ukrainie. Znaleziony okaz to młoda samica, która żyła około 30 tysięcy lat temu.

1 Muzeum Przyrodnicze w Krakowie ▶ św. Sebastiana 9

Berdysz znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie. Jest typowym toprem bojowym o proveniencji wschodniej: posiada szerokie, symetryczne ostrze w kształcie półksiężyca służące do zadawania cięć oraz maszynny, romboidalny młotek przeznaczony do rozbijania hełmów i zbroi. Według tradycji należał do hetmana kozackiego Bohdana Chmielnickiego, o czym świadczy umieszczona na nim inskrypcja. Hetman miał go rzekomo otrzymać w darze w trakcie oblężenia Zamościa w 1648 roku.

6 Muzeum Narodowe w Krakowie ► al. 3 Maja 1

Jest to czworoboczny kamienny słupek, który przedstawia pięćro bóstw z religii Słowian wraz z podziałem kosmosu na piętra. Oryginalny posąg wyłowiono w 1848 roku z rzeki Zbrucz na terenie majątku Mieczysława Potockiego Liczkowce koło Husiatyna na Podolu. Kilka lat później Potocki ofiarował posąg Towarzystwu Naukowemu Krakowskiemu. Początkowo figura była wystawiana w Bibliotece Jagiellońskiej, ale w 1858 roku wypożyczono ją na wystawę starożytności i na stałe pozostała w zbiorach Muzeum Starożytności (obecnie Muzeum Archeologiczne).

2A Muzeum Archeologiczne w Krakowie ▶ Senacka 3

3 B **kopia** ► u zbiegu ulic św. Idziego, Grodzkiej i Drogi do Zamku na Wawelu

W latach 1919-1921 przybywali tu prawie wyłącznie sami Ukraińcy, zarówno internowani żołnierze Ukraińskiej Armii Halickiej, jak i Ukraińskich Strzelców Siczowych. Oprócz internowanych wojskowych do Dąbia kierowano również osoby cywilne: urzędników, księży greckokatolickich i prawosławnych, siostry zakonne, kolejarzy, nauczycieli, rzemieślników i artystów. W obozie na Dąbiu działał nieformalny uniwersytet ukraiński, zorganizowano też szkołę wojskową, intelektualści i artyści utworzyli grupę artystyczną „Muza”, założono także chór. W późniejszym okresie ponad 100 internowanych, za zgodą władz wojskowych, pobierało nauki na Uniwersytecie Jagiellońskim, Akademii Sztuk Pięknych i Akademii Górniczej.

11 Pomnik zmarłych ukraińskich jeńców i internowanych (1919-1921) w Obozie nr 1 Dąbie ► cmentarz Rakowicki w kwaterze nr XXXV (wejście bramą od strony al. 29 Listopada po lewej stronie)

W Archiwum Narodowym w Krakowie znajdują się materiały związane z działalnością rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej w Tarnowie. Są to matryce do drukowania banknotów, wydrukowane banknoty URL, papiery wartościowe, pieczęcie urzędów państwowych, różnych organizacji i stowarzyszeń, fotografie, znaczki pocztowe, koperty i pocztówki z hasłami patriotycznymi.

18 Archiwum Narodowe
w Krakowie ► Rakowicka 22e

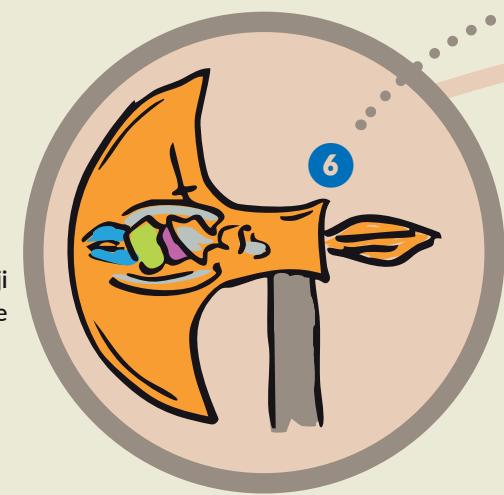
Wybitny ukraiński pisarz-nowelista, polityk, popularyzator polskiej literatury modernistycznej wśród Ukraińców. Był zafascynowany krakowskim środowiskiem literackim. Przyjaźnił się z czołowymi polskimi modernistami, m.in. ze Stanisławem Przybyszewskim i Władysławem Orkanem. Teksty Stefanyka były tłumaczone na język polski przez Orkana.

9 Tablica pamiątkowa na domu, w którym mieszkał w latach 1892-1901 ► Lubicz 44 (Ariańska 1

Ukraińcy stanowili część jeńców sowieckich przetrzymywanych w obozach jenieckich na terenie Krakowa, byli grupą izolowaną od jeńców innych narodowości. Ci, którzy przetrwali lata okupacji i niewolniczej pracy, wrócili z nielicznymi

16 A Skatki Twardowskiego ► tramwaj 18

16 B Borek Fałęcki ► tramwaj 8

Because the expression

Ukraińscy absolwenci ASP

Krakowska Szkołę Sztuk Pięknych, późniejsza Akademię Sztuk Pięknych, ukończyło wielu utalentowanych ukraińskich artystów. Pośród nich najbardziej wyróżniają się trzej artyści: Iwan Trusz (1869-1941) – ukraiński malarz, który w latach 1892-1897 studiował malarstwo w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie u Leona Wyczółkowskiego i Jana Stanisławskiego; Ołeksa Nowakiwski (1872-1935) – ukraiński malarz, absolwent ASP w Krakowie, był uczniem Jana Matejki i Leona Wyczółkowskiego, a popularność zdobył dzięki autorskiej wystawie swoich obrazów w 1911 roku w Krakowie; Leon Getz (1896-1971) – ukraiński i polski artysta grafik, pochodzący z mieszanej rodziny polsko-ruskiej. Getz w czasie I wojny światowej był żołnierzem Ukraińskich Strzelców Siczowych. Brał udział w wojnie polsko-ukraińskiej, został wzięty do niewoli i przebywał w obozie jenieckim Kraków-Dąbie do jesieni 1919 roku. W latach 1919-1924 był studentem ASP w Krakowie, a w latach 1951-1958 – profesorem rysunku na tej uczelni. Później skupił się na twórczości w zakresie grafiki.

- 13 A Akademia Sztuk Pięknych > plac Jana Matejki 13
- 13 B Grób Leona Getza > cmentarz Rakowicki w pasie 69a

Cerkiew Podwyższenia Krzyża Świętego (dawniej kościół św. Norberta)

Kościół św. Norberta został wzniesiony w latach 1636-1643 w stylu barokowym z myślą o krakowskich norbertankach. Jednak po przeprowadzonej przez władze austriackie kasacie klasztorów kościół został zamknięty. 26 lutego 1808 roku budynek przekazano na własność parafii greckokatolickiej pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Pod koniec XIX wieku dzięki staraniom proboszcza o. Iwana Borsuka oraz parafian w cerkwi wzniesiono murowany ikonostas, zaprojektowany przez Tadeusza Stryjeńskiego. Ikony do niego namalował według projektu Jana Matejki jego uczeń, Władysław Rossowski. W 1947 roku władze komunistyczne zlikwidowały czynną parafię, a ikonostas rozebrano i przeniesiono do magazynów Domu Jana Matejki. W 1998 roku parafia greckokatolicka odzyskała cerkiew, a ikonostas przywrócono.

- 7 A Cerkiew Podwyższenia Krzyża Świętego > Wiślna 11

Mikołaj Deńko (1905-1991)

Doktor teologii, kapłan greckokatolicki, pierwszy duszpasterz i proboszcz parafii greckokatolickiej w Krakowie po II wojnie światowej. Był represjonowany przez władze komunistyczne. Po wyjściu z więzienia w 1956 roku aż do śmierci starał się odzyskać dla społeczności greckokatolickiej zamkniętą cerkiew.

- 7 B Cerkiew Podwyższenia Krzyża Świętego > Wiślna 11

Pomnik ofiar Wielkiego Głodu 1932-1933 na Ukrainie

W 2008 roku z inicjatywy parocha parafii greckokatolickiej w Krakowie ks. Piotra Pawliszcze na murach cerkwi parafialnej umieszczono pomnik ofiar Wielkiego Głodu na Ukrainie, autorstwa prof. Stefana Dousy z Politechniki Krakowskiej.

- 7 C Cerkiew Podwyższenia Krzyża Świętego > ściana cerkwi od strony ulicy Olszewskiego

Towarzystwo „Proswita”

Krakowska „Proswita” istniała w latach 1894-1918 i 1922-1938. Zrzeszała niemal wszystkich ukraińskich mieszkańców Krakowa. Oddział organizował wykłady, spotkania towarzyskie, funkcjonowała w nim biblioteka, a od 1898 roku prowadzono naukę języka ukraińskiego dla dzieci. Oprócz tego towarzystwo przyznawało drobne stypendia dla ukraińskich studentów. „Proswita” organizowała wydarzenia kulturalne, które przyciągały nie tylko ukraińską, lecz także polską publiczność. Od 1922 roku działała tu filia lwowskiej „Proswity”. W czasach II RP organizacja skupiała poza galicyjskimi Ukraińcami także emigrantów z Ukrainy Naddnieprzańskiej.

Siedziby „Proswity”

- 8 A > Jagiellońska 10
- 8 B > Jagiellońska 11
- 8 C > Floriańska 30
- 8 D > Krowoderska 32

Ikona bł. królowej Salomei Halickiej

Bizantyjska ikona mozaikowa z XII w. jest jedną z niewielu, które dotrwały do naszych czasów. Przedstawia Marię Chalkopratejską (Hagioisor-tisse) i należała do Salomei (1211/12-1268) – polskiej księżniczki, księżnej halickiej, pierwszej klaryski polskiej gałęzi tego zakonu oraz błogosławionej Kościoła katolickiego. W wieku trzech lat Salomea została zaślubiona siedmioletniemu wówczas księciu Kolomanowi, królowi Halicza w latach 1215-1221.

- 3 Kościół św. Andrzeja > Grodzka 54

Grób św. Jacka Odrowąża (1183-1257)

W 1228 roku dominikanin Jacek Odrowąż podążył z misją ewangelizacyjną na Ruś i spędził tam ok. pięciu lat. Legenda głosi, że w trakcie najazdu mongolskiego na Kijów w 1240 roku św. Jacek odprawił mszę, ale uprzedzony o ataku na miasto, zakończył Eucharystię i zabrał ze sobą puszkę z komunikantami. Usłyszał wówczas kobiecy głos proszący o zabranie ze sobą także figury Matki Boskiej. Przypisywany tej legendzie alabastrowy posążek Matki Bożej Jackowej ze Lwowa, w którym zatrzymał się św. Jacek, znajduje się w Muzeum Dominikanów w Krakowie. W kościele Świętej Trójcy znajduje się kaplica św. Jacka wraz z jego grobem. Wzniesiono ją w XVI w. na miejscu celi zakonnej założyciela Polskiej Prowincji Zakonu Kaznodziejskiego (oo. Dominikanów), a jej obecny kształt datuje się na lata 1614-1627. W kaplicy znajdują się też sceny z życia św. Jacka namalowane przez Tomasza Dolabellę.

- 4 Kościół Świętej Trójcy przy klasztorze oo. Dominikanów > Stolarska 12

Prawosławni w Krakowie

Struktury parafialne Cerkwi prawosławnej w Krakowie po raz pierwszy powstały w okresie międzywojennym. W obozie dla internowanych na Dąbiu wśród przebywających tam Ukraińców znajdowali się duchowni prawosławni, którzy pełnili posługę wśród osadzonych wiernych. Pierwszą prawosławną kaplicę garnizonową założono w budynku byłej ujeżdżalni koni w Krakowie (obecnie część Opery Krakowskiej), a następnie przeniesiono ją do koszar w dawnym Browarze Królewskim (obecnie hotel Sheraton). Po wybuchu II wojny światowej prawosławnych stamtąd wypędzono. Po przejęciu przez nich zniszczonej synagogi Ahawat Raim mieszczącej się w kamienicy Jordanowskiej przy ul. Szpitalnej 24, urządzono w niej cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny. Jej najcenniejszym zabytkiem jest XIX-wieczny ikonostas, który pochodzi z nieistniejącej już cerkwi w Miechowie. Brakujące w nim ikony Chrystusa i Bogurodzicy z Dzieciątkiem dopiero w latach 60. XX w. uzupełnił prof. Jerzy Nowosielski (1923-2011).

- 14 A Opera Krakowska > Lubicz 48
- 14 B Hotel Sheraton > Powiśle 7
- 14 C Cerkiew Zaśnięcia NMP > Szpitalna 24

Bohdan Łepki (1872-1941)

Był to ukraiński prozaik, poeta i literaturoznawca, ukraiński działacz społeczny, polityczny i kulturalny, senator II RP V kadencji, nauczyciel i wykładowca akademicki związany z Uniwersytetem Jagiellońskim. Autor m.in. podręcznika do literatury ukraińskiej wydanego w języku polskim (Warszawa 1930).

- 10 A Tablica pamięci Bohdana Łepkiego wmurowana w ścianę Instytutu Polonistyki UJ > Gołębia 16
- 10 B Grób Bohdana Łepkiego > cmentarz Rakowicki, kwatery XXXIV-pół., miejsce 9
- 10 C Dom Bohdana Łepkiego > Sarego 28

Anna Jarosławówna (1035-1075/1078)

Księżniczka kijowska, córka księcia kijowskiego Jarosława Mądrego, późniejsza królowa francuska, żona Henryka I oraz matka Filipa I i babcia Ludwika VI Grubego – królów Francji. W drodze do Reims, gdzie została wydana za męża, zatrzymała się w Krakowie na Wawelu na dworze Kazimierza Odnowiciela i swojej ciotki Dobroniegi Marii.

- 19 Pomnik księżnej Anny Jarosławówny > plac Wszystkich Świętych 3-4, wewnętrzny dziedziniec Pałacu Wielkopolskich

Mapa została pomyślana jako narzędzie, które może pomóc zwrócić uwagę uczniów i edukatorów na znane i nieznane tematy w najbliższym otoczeniu: **ukraińską społeczność w Krakowie**, jej wkład w życie lokalnej społeczności i szerzej – w dziedzictwo kulturowe Polski. Jest w pierwszej kolejności dedykowana osobom pracującym z klasami polsko-ukraińskimi.

Opracowanie
Wiktorii Kudela-Świątek

Projekt graficzny
Marta Jaszczuk

Wydanie
Księgarnia Akademicka 2024

Działanie sfinansowane z dotacji celowej Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego – umowa nr 39/2024 o dofinansowaniu przedsięwzięcia podejmowanego na rzecz dialogu i porozumienia Polaków z narodami Europy Wschodniej (znak sprawy: DPM.402.1.167.2024)

Centrum
Mieroszewskiego

Celem mapy jest wywołanie dialogu i rozwijanie wrażliwości na Innego, a stąd już bardzo blisko do powstawania więzi ukraińskich uczniów z lokalnym środowiskiem. Ma ona także zachęcać polskich uczniów do odkrywania, doświadczania i poznawania lokalnego dziedzictwa w szerokim kontekście międzykulturowym.

Mapa może służyć edukatorom międzykulturowym, nauczycielom i wychowawcom w klasach międzykulturowych oraz asystentom międzykulturowym jako inspirowanie. Nie proponuje bowiem gotowych rozwiązań, a jedynie zachęca do pogłębiania wiedzy, tworzenia własnych projektów gier terenowych i fabularnych czy projektów artystycznych oraz organizowania spacerów tematycznych.

Ukraińska emigracja w międzywojennym Krakowie

Kraków – wielki ośrodek naukowy i przemysłowy, podobnie jak Warszawa czy Lwów – przyciągał uchodźców z Ukrainy Naddnieprzańskiej możliwością znalezienia zatrudnienia, szczególnie dla osób z wyższym wykształceniem. W Krakowie napływający stopniowo petlurownicy, zwani tak od nazwiska atamana Ukraińskiej Republiki Ludowej – Symona Petlury, stanowili tylko małą część ukraińskiej społeczności Krakowa. Działalność powołanych przez nich oddziału Ukraińskiego Komitetu Centralnego, Gromady Studentów Emigrantów z Ukrainy czy też oddziału Związku Inżynierów i Techników Ukraińców Emigrantów w Polsce odbywała się na tle prężnie rozwijających się organizacji galicyjskich Ukraińców. Wraz z wybuchem II wojny światowej Ukraiński Komitet Centralny

i jego oddziały przestały istnieć. Pod koniec wojny, tuż przed wejściem wojsk sowieckich, niektórzy spośród ukraińskiej emigracji petlurowskiej, słusznie spodziewający się represji, uszli na zachód. Krok ten, jak się okazało, był uzasadniony – wielu z tych, którzy pozostali, deportowano w głąb ZSRS.

- 15 A Towarzystwo „Ridna Szkoła” > Krowoderska 32
- 15 B Towarzystwo Ukraińskich Studentów Emigrantów > Sienkiewicza 4-5
- 15 C Towarzystwo Ukraińskich Inżynierów Emigrantów > Pędzichów 2a

